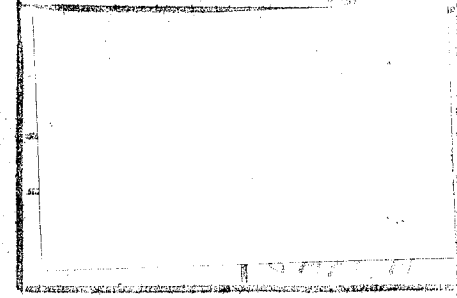

FARUK NAFİZ ÇAMLIBEL

AKIN

Destan 3 perde

NURGÖK MATBAASI
Ankara Caddesi No. 15
İSTANBUL — 1965

İNKILÂP ve AKA
KİTABEVLERİ Koll. Şti.
İstanbul, Ankara Cad. No. 95

ŞAHİSLAR

SUNA		: Hakanın kızı
ULCAY		. Birinci nedime
YILDIZ		. İkinci nedime
İSTEMİ HAN.		Hakan
BUMİN		Birinci Başbuğun oğlu
BAYAN		. İkinci Başbuğun oğlu
DEMİR		Üçüncü Başbuğun oğlu
VURAL		Birinci Başbuğ
KUDAY.		. İkinci Başbuğ
DOĞAN.		Üçüncü Başbuğ
ÇİNLİ KÖLE.		Hakanın kölesi

PROLOG

[Perde açıldığı zaman, sahnenin önünde, ikinci ve geniş bir atlas perde görünür. Bu atlas perdenin üstünde büyük bir Asya, Avrupa ve Afrika haritası çizilmiş ve oklarla Türklerin akın yolları gösterilmiştir. Siyah elbiseli bir talebe haritanın önünde durur, destanın mukaddemesini yapar.]

TALEBE

Haritama bakmadan önce, Efendilerim,
Sözüme biraz kulak vermenizi dilerim...

Yeryüzünde üç gök var, bunun ikisi bizde.
Biri güneşlerini yakarken devrimizde,
Biri karanlığını şimşekliyor mazinin:
Bu iki gök, ufuksuz gözleridir GAZÎ'nin!
Bu gözler bir ufukta dinlenmedi bir nöbet,
İlk ve son merhalesi onun ezelle ebet.
Açıldı bu gözlerin aydınlığında sırlar,
Önümüzde asırlar, arkamızda asırlar...

Gelecek asırları tarihe bırakalım,
Biz şimdi haritadan geçmişlere bakalım:

[Göstererek]

İşte şu Ortaasya... Türklerin anayurdu...
Türk ilk medeniyeti Altay-Uralda kurdu.
Sora, alıp sazını, resmini, heykelini,
Dolaştı baştanbaşa doğu, batı elini.
Bu oklar bize akın yollarını gösterir,
Bize yirmi bin yılın üstünden haber verir...
Şimdi siz dersiniz ki: «Peki, nasıl olur da
«Orda kalmak dururken dağıldık şurda, burda?»
Anlatsam uzun sürer, hem belki sıkar canı,
Bari canlandırayım sahnede bu destanı.
Bakın, niçin dağıldık Mısırdı, Hintte, Çinde?

[Atlas perdeyi ortadan sağa
doğru çeker]

Perdeyi açıyorum...

[Perdeyi ortadan sola doğru
çeker]

Evvelzaman içinde...

[Talek soldan kaybolur;
sahne açılmış, birinci perde
başlamıştır.]

BİRİNCİ PERDE

[Sahne, büyük ve işlemeli bir hakan çadırının içidir.
Ortada bahçeye açılan bir kapı, iki yanında birer
pencere. Çadırın sedirleri ve yerler av postları ile,
kilimlerle örtülü. Ortada Türk tarzı bir masa, üstünde
çini takımları. Sağ pencere ile kapının arasında gü-
müş bir yay ile üç altın ok asılı. Kızgın bir güneşin ışığı
bahçe kapısından içeriye vuruyor. Çadırın sağında,
solunda birer kapı. Perde açıldığı zaman (Demir) orta
kapıdan ufka bakmaktadır. (Bumin) sedirde, (Bayan)
masanın başında. Bayandan başkaları düşünceli.]

BİRİNCİ MECLİS

Bumin, Bayan, Demir.

Bumin
Bugün babam geliyor doğudan...

Demir

Gözün aydın!

Bayan

Benimki de batıdan gelecek...

Demir

Karşılaydın!

Bayan

Seninki gelmiyor mu?

Demir

Gelmez olsaydı.

Bayan

Neden?

Demir

Ben hayır ummuyorum doğrusu bu gelmeden.
Üç başbuğ, Batıbeyi, Günbeyi, Doğubeyi,
Uzaktan kolay kolay göze almaz gelmeyi.

Bayan

Bir tersine düşünen içimizde sen varsın,
Niçin, Demir, her şeyi fenaliğe yorarsın?
Ne söylense duyulur bir ürperme sesinde,
Neden hayır olmasın üç beyin gelmesinde?..
Hem de babalarımız...

Bumin

Bana kalırsa, Bayan,
Bir sen varsın bu işi fenaliğe yormıyan!

Bayan

Sen de Demir gibi mi düşünüyorsun?..

Bumin

Öyle.

Bayan

Bu kara düşüncenin sebebi neyse söyle,
Ben de bilmış olayım?..

Demir

Öğrenirsin yakında.

Bayan

Bu kadar nazlanmayı bir yana bırakın da
Doğrusunu anlatın...

Demir

Buminden al haberi!

Bayan

Üzdüğünüz yetişir beni deminden beri,
Şimdi çıldıracağım...

Demir

Korkma, zaten delisin,
Aklın olsa bunu sen kendin düşünmelisin!
O kadar acıklı ki sorduğun sebep bizden
Biz bile saklamağa çalıştık kendimizden.

Bayan

Sen de sözü uzattın...

Demir

Sen de çok sormasana!..

Bayan

Tanrıyı severseniz anlatın şunu bana:
Neden fena oluyor gelmesi üç başbuğun?

Demir

Üç başbuğun gelmesi olsa yalnız sorduğun!

Üç bey gelince kalkar bir hakan cenazesi,
Sora onun yerine seçilir bir tazesı...

Bayan

Demek ki...

Demir

Anladın mı?

Bayan

Demek ki İstemi Han...

Demir

Genç Sunanın babası...

Bayan

Olacak yurda kurban?..

Bumin

Suya de!

Demir

Unuttun mu ataların huyunu?
Dereler kesti miydi on iki yıl suyunu,
Ortalığa uğursuz bir kıtlık çöktü miydi,
Halkın bir han başında kalırdı son ümidi.
Gök Tanrıya nezreder hakanın kellesini,
Dilerdi sora gökten bir yıldırım sesini.
Irmaklar gürül gürül, yağmurlar ince ince
Coşsun diye beklerdi hanı kurban edince.
Bugün son kuraklığın on ikinci yılıdır,
Hakanın başucunda bir kılıç asılıdır...

Bayan

Yasayı biliyorum... Yalnız şunu tamamla,
Bunun alâkası ne senin, benim babamla?..

Demir

Onlar daha varmadan Hakanın divanına,
Bugün Başbakıcının gidecekler yanına,
Soracaklar ki kurban hangi gün kesilecek!

Bayan

Sora?

Demir

İçinden biri hakan olabilecek.

Bayan

Zavallı İstemi Han!..

Bumin

Zavallı Türkeli de!

İstemi, yurdu başsız bırakacak geride.

Demir

Hakan daha ne yapsın? Tohum mu çıkarmadı?
Dağlardan ovalara kanallar mı yarmadı?
Bıraktı mı su diye başvurmadık taş, kaya?
Ne yapsın sular yemin etmişse akmamaya?..
Gösterdi hem gücünü, hem bilgisini Hakan,
Bu kudretin önünde durur sel olsa akan.

Bumin

Gök yağmuru esirger, Hakanındır günahı,
Irmaklar kurur, halkın Hakanı tutar ahı,
Onun suçu sayılır denizin alçalması,
Tarlaların ekinsiz, davarın aç kalması...
Tanrının vermediği lûtfu halk ondan diler,
Ansızın gayza döner en riyasız sevgiler.
Ölümüne şimdiden ağla İstemi Hanın!

Bayan
Haberi olmasaydı bundan güzel Sunanın...

Demir
Bugün yoksa haberi yarın elbet olacak.

Bumin
Suya hasret kalan gül bu haberle solacak.

Demir
Değil Hanın bu yolda aramızdan çıkması,
Yalnız güzel Sunanın ömrünü sarsan yası
Göz görmemesiğin buna karşı koymalı...

Bayan
Elimizden ne gelir? Bizde Han yurdun malı!

Demir
Üçümüzün babası İstemi Hanla bir mi?
Ondan boşalan yeri bunlar tutabilir mi?..

Bayan
Ben babama yalvarsam... Sizler de yalvarsanız...

Bumin
Çocuk musun? Üçü de «yarın hangimiz hanız?»
Diye fala bakarken dert anlatın, gelin de...

Demir
Bir kurtuluş ümidi Bakıcının elinde.

Bayan
Üçümüzü ne diye Hakana gönderdiler,
Önce sevdiren sora bu acıyı verdiler?..

Bumin
Hükûmet nasıl olur öğrenelim diyerek!

Bayan
Devlet süren hakana suçsuz ölüm mü gerek?..
Ya Suna?

Bumin
Türkelinin en güzel kızı Suna!

Demir
Onu nasıl devirmez bizi sarsan fırtına?

Bayan
Bugün görünmedi o...

Bumin
Bahçedeydi demincek,
Arıyordu sararmış otlar içinde çiçek.
Güneş yakmasın diye onun güzel başını
Gördüm siper olurken iki arkadaşını.
İki beyaz kanattı ona Ulcayla Yıldız,
Melek Suna uçacak kımıldansa iki kız.
Bir levhaya ne süslü bir çerçeve...

Demir
Geliyor...
Onu görüp bu yası gizlemek oldukça zor.
[Suna, Ulcay ve Yıldızla girer]

İKİNCİ MECLİS
Evvelkiler, Suna, Ulcay, Yıldız.

Suna
Ne iyi, her üçünüz bir arada...

Demir

Üç gönül.

Suna

Bahçeden seçtik size yeni açılmış üç gül...
 Bu güller ne toprağın, ne suyun eseridir,
 Bunları yetiştiren ancak alın teridir.
 Biz olmasak, çiçeksiz kalırdı bu yıl saray,
 Doğru değil mi, Yıldız? Öyle değil mi, Ulcay?

Yıldız

Yağmuru bekleseydik bu üç gül açılmazdı,
 Bu yıl bahar yağmuru gözyaşımızdan azdı.

Ulcay

Çalıştık bahçıvanla sabah akşam başbaşa,
 Bu üç gülü büyüttük üç yiğit arkadaşla...

Suna

Bu gül senindir, Bumin... Bayan, bu gül de senin...
 Demir, bu da seninki...

Demir

En has gülü bahçenin
 Gene hiçbir yiğitin olmadı, olmayacak...

Bumin

Onlar böyle Tanrının günlerini sayacak.

Bayan

Ortada has çiçek bir... Bekliyen yiğitler üç...

Suna

Üçü üçe payetmek kolay, biri üçe güç.

Bumin

Nasıl sevebilirse üç gönül bir tek gülü
 Sen de güzelliğine kul edersin üç gönü.
 Ben kendimden geçerken gülün güzelliğiyle
 Gül beni seviyor mu diye düşünmem bile!..
 Karşılığı beklenen sevgiye sevgi denmez,
 Sevdalılar yalvarır, fakat bir şey dilenmez.
 [Küçük bir heykel uzatarak]

İşte mermerde bile izin bulunsun diye
 Bütün yıl çalışacak bitirdiğim hediye.

Bayan

Bize bahar su gibi damlar senin sesinde,
 Uzanmış gönülleriz bir söğüt gölgesinde...
 Yaylada bir yaprağa hasret çeken çobanlar
 Bir söğüde tapmanın sırrını belki anlar.
 Gölgeni çekme bizden, yeter bu gölge bize,
 Üç gönül dinleniriz bir gölgede dizdize...
 [Bir minyatür uzatır]

İşte bakıp bütün yıl gönlümdeki resmine
 Senden uzun saçını çizdiğim altın mine.

Demir

Sen anayurt gibisin, sevmek hakkın senin,
 Gökte yıldızlar kadar çok olmalı sevenin.
 Bana yurt sevgisini güzelliğin duyurdu...
 Bir avuç toprak nasıl hatırlatırsa yurdu,
 Senden uzak geçse de benim yıllarca ömrüm
 Bir gülün yaprağında bile seni görürüm!..
 [Bir çini uzatır]

İşte sana bütün yıl işlediğim bir çini,
 İşledim buna deniz gözlerinin içini.

Suna
 Üçünüzün sözleri bir elmadan üç dilim,
 Fakat ben dediğiniz kadar engin değilim...
 Belki de bir söğüdüm, fakat gölgemde ancak
 Bir yolcu dinlenecek, bir gönül barınacak.
 Bir toprağım, üstüme bir tek yuva kurulur,
 Bir gülüm, beni yalnız biri bahçemde bulur!

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler, Çinli köle, İstemi Han

Çinli

[Haber verir]

İstemi Han...

[Çıkarken İstemi Han girer]

İstemi Han

Nasılsın ,Suna, yavrum?

Suna

Çok iyi.

İstemi Han

Ya siz?

Demir

Bize Hakanın iyilik verir iyiliği.

İstemi Han

Öyleyse pek te iyi sayılmazsınız!

[Mânalı]

[Sunaya]

O ne?

Almışsın gene birçok hediyeler eline!

Suna

Bir heykel... Bumin verdi...

İstemi Han

Çekmiş uzun bir çile,
 Sora seni mermerde bile getirmiş dile.

Suna

Bayanın işlediği altın mine...

İstemi Han

Ne ince,
 Işıklı saçlarını görüyor gözdeğince.

Suna

Demirin hediyesi bir çini...

İstemi Han

Yeşil hem de!

Ben bu rengi taşıyım her zaman can köşemde.
 Yeşilde ne arar da bulamaz insanoğlu?
 Yeşil bu... Varlık dolu, gök dolu, umman dolu!
 Bir ucu gözlerinde, bir ucu engindedir,
 Meyva veren ağaçlar bu çini rengindedir,
 Bu çini rengindedir bahar, deniz, kır, orman,
 Bana Tanrım gözükür yeşil dediğim zaman.
 Toplanmış bütün bunlar yeşil çininde senin,
 Gizli arzuları var bunda bütün ülkenin,
 Bunu ancak biz duyar, biz anlarız bu dilden...

Suna

Yeter, Baba, bu kadar içlendiğin yeşilden.

İstemi Han

Bir çini parçasında bütün hasretlerimiz!

Kalmadı anayurtta bir tek yeşil yerimiz,
Suları kumlar içti, Güneş yedi ekini,
Asırlarca sarıya çaldı toprak rengini.
Çölde ölen bahara bir mezar olsun diye
Yeşilin hasretini Türk işledi çiniye.
Yurtta yeşillik ancak çinidedir, Yavrular!

[Dalgın ve heyecanlı]

Tanrım, nasıl kesildi köpüren, taşan sular?
Dağlar mı yassılaştı? ovalar mı delindi?
Neden coşkun suların sesi gittikçe dindi?
Yalnız bu ırmakların suyu olsaydı dinen!
Tarlasiyle uğraşan, sürüsiyle geçinen
Anayurdun sesi de bu sularla alçaldı,
Binbir göğüste ancak bir tek inilti kaldı...
Yıllarca bulutlara bakarak derin derin
Bekledik hiç gelmiyen yağmurunu göklerin.
Başaklar yandı gitti boyunu gösterirken,
Koyunlar can çekişti yavrusunu verirken,
Meyvalar kızarmadan dalı üstünde soldu,
Irmak yatağı kumsal, kırlar dikenlik oldu.
Su beklerken karadan, gökten, içdeniz bile,
Kabında eksilmiye başladı bu dert ile.
Her ufkunda bir başka ufuk veren bir deniz
Toprak bir testi kadar çatlağından habersiz,
Yıllarca sularını sızdırmağa koyuldu.
Dalgalar, kıyıları her yaz daha dar buldu...
Karalar, susuzluktan çatlamış bir dudakla,
Kanmıyordu denizi bağrına boşaltmakla,
İçiyor, hiç durmadan içiyordu denizi...
Bu içiş asırlarca susuz bıraktı bizi.
Böyle uzaklaşınca ağır ağır o bizden
Biz ayrı düşmemeğe andıçmıştık denizden,
Biz de uğultularla denizin ardı sıra
Başka bir deniz gibi dağdan aktık bayıra...

O gitti, biz yürüdük, o saklandı, biz sorduk,
Deniz geriledikçe bizler ilerliyorduk.
O kaç, biz yaklaşa, biz yürüye, o gide,
Bıraktık dünya değer ülkeleri geride!

Demir

Dünya değer ülkeler... Hangisini saymalı?
Duvarları çinili, kemerleri oymalı,
Mermer saraylariyle, mermer heykelleriyle,
Bir halkı ozan eden kumral güzelleriyle,
Güneşin akşam üstü ufuktan bir damla kan
Gibi kalbe aktığı altın nakışlı Parsan...
Geniş yaylâlarında otlanırken sürüler,
Çobanı kaval çalar, taşı toprağı güler,
Adını anıyorum gözlerim yaşararak,
Binbir bereket yurdu, eşsiz, güzel Sağanak

İstemi Han

Şimdi biz barınırken çadırların yasında
Yıkılıyor beldeler Asyanın ortasında!
Yıkılan beldeler mi? Taştan, tunçtan, demirden
Eser diye ne varsa çöküyor hepsi birden,
Çöküyor dört tarafa uğursuz bir karanlık...
Elde kalan, çökmiyen bir şey var: Kahramanlık.
Son sözü söyleyecek kahramanlık olaydı
Bir altın ok ucunda bahtı yenmek kolaydı...
Toprak suyu, susuzluk bizleri kemirmede,
Gitgide engin deniz bir çanağa girmede.
Dün bize öğretirken aslanca köpürmeyi
Bugün o da huy etmiş yerlere yüz sürmeyi!
Hani yüksek dağlarla boy ölçüşen dalgalar?
Kartalı gökten alıp yola düşen dalgalar?
Görülmemiş denizin böyle köpeklediği,
Başını sokmak için bir çukuru ettiği!

Bu kadar alçalmadı deniz, deniz olalı...
 Bilmiyor mu, bu yurdun varlığı ona bağlı?
 Denizi yendiği gün toprak denen canavar
 Ne bir ekin kalacak ortada, ne bir davar,
 Son ağaç devrilecek, savrulacak son çiçek,
 Yaklaşan iki ufuk sonunda birleşecek...
 Ufuklar birleşince ezilecek bizleriz,
 Biz de çöl ortasında kuruyan denizleriz!

Suna

Çok acı söylüyorsun bugün nedense, Baba!

İstemi Han

Kızım, bundan daha az söylenir mi acaba?
 Elde midir bu yası başka türlü söylemek?
 Düşün bir kere, Suna, denizsizlik ne demek?
 Boşalması ne demek ırmakların oluşu?
 Anlamıyor musun sen bundaki korkunçluğu?..
 Atamızın gözleri enginde dinlenirdi,
 Ondandır rüzgârla alnı serinlenirdi,
 Kayıklar kanatlanır bir batı rüzgârında,
 Erirdi köpük gibi deniz açıklarında,
 Taşırdı bir kıyıdan bir kıyıya yükünü...
 Şimdi kim bir geminin görüyor yüzdüğünü?..
 Bugün ufka bakanın eski deniz yerine,
 Kireçli bir bataklık çarpıyor gözlerine.
 Serin rüzgârlarını deniz kesti keseli
 Tıkıyor göğüsleri kum karışık samyeli.
 Gün doğrusu yerini kasırgaya bıraktı,
 Kasırga ne bulduysa kırdı, kopardı, yaktı.
 Eskiden Güneş, derdim, bereketin eşidir,
 Bugün başucumuzda Tanrının ateşidir,
 O da susuz kalınca benzedi kudurmuş,
 Şimşek gibi çarpıyor aslana, kurda, kuşa...
 Bu kızgın cehenneme bakma güneş diye sen,

Rüzgâr değil ufuktan ufka ölümdür esen.
 Irmak bugünün yolu... deniz yarının çölü...
 Tarlalar yangın yeri... sürüler canlı ölü.
 Bir kızıl bir potanın ortasındayız, düşün,
 Senin bile yüzünde kor kesilmiş gülüşün!..

Suna

En boğucu gününde bu alevden ülkenin
 Bir pınar çağlayışı vardı sözünde senin.
 Ben farkında değildim, yüzüm ateş mi, kor mu?
 Güneş tutuşturuyor, rüzgârlar yakıyor mu?
 Rüzgâr, Güneş, kızını senin kadar yakmadı,
 Bu kızgın sözler kadar bende iz bırakmadı...

İstemi Han

Sözlerim acı diye, Kızım, gücenme bana.
 Bak cılız sürüsünü dolaştıran çobana.
 Bir bakıma yaylada davarı otlatıyor,
 Bir tutam ot buldu mu kendisi can atıyor,
 Elindeki kavala benzetmiş onu açlık,
 Su diye gölgesini içer bulsa ağaçlık.
 Sayamıyor sürünün nasıl eksildiğini,
 Kaç koyunla çıkararak kaç dönebildiğini...
 Bak çorak tarlasında sabanına dayanmış,
 Geniş alnı Güneşle, bağı ateşle yanmış,
 Gözü gökten daha çok yaşlı olan çiftçiye,
 Düşünüyor bir dolu başağım var mı diye,
 Düveni boş dönüyor bu yıl harman yerinde...
 Bunlar mı yalnız, Suna, yoksulluk kederinde?
 Ekini saman veren, atları cansız düşen
 Yerde adam arama öyle gürbüz, güçlü, şen.
 İnsanlar ekinlerin boylarıyla boy alır,
 Başaklarla uzanır, başaklarla kısalır...
 Çağırılmaz oldu gençlik türküsünü ağızlar,

Halı tezgâhlarında işlemez oldu kızlar,
Fırçayı tutamıyor parmakları nakkaşın,
Mermeri oymaz oldu eli heykeltraşın!
San'atın yeryüzünde beşiğiiken bu toprak,
Korkuyorum, san'ate bir gün mezar olacak.
Dinle, akislerini veriyor bu gök duvar,
Yıkılan san'atların büyük çatırdısı var!
Dinle, milyonca halkın bir ağızdan sesini,
Bir ağızdan veriyor gibi son nefesini!..
Dinle...

Suna

Kurultay yapın, çaresine bir bakın,
Buna çare yok mu hiç?

İstemi Han

Yalnız bir şey var: Akın!
Dağlarının başından bulutu eksilmiyen,
Yılın dört mevsiminde susuzluk ne bilmiyen
Rüzgârlı ülkelere göç etmeli, akmalı...
Yalnız bu anayurdu kimlere bırakmalı?
O kadar bağlıyız ki yurda gönül bağıyle,
Öyle yağrulmuşuz ki biz ana toprağıyle,
Varsın bütün ülkemiz susuzluktan ağarsın,
Kızıl Güneş kor olsun başucumuzda varsın,
Yalçın kayalar gibi can evinden yanar da
Denemeyiz bahtı biz yabancısı bir diyarda.
Derdim, köklü çınardır Türkün ikinci adı,
Çınarı söken bora bizi kımıldatmadı!
Yurdunda bir dikili ağaç kalmadığı gün
Yerinde durduğunu görürler gene Türkün...
Ayırmağa çalışmak ikisini boş emek:
Türk demek yurt demektir, yurt demek te Türk demek!

Suna

Öyleyse yurdumuzda ölelim düşünmeden.

İstemi Han

Kızım, bir bir gideydi canını kurban eden
Yerini bırakırdı kendi oğullarına,
Gene çıkardı gürbüz bir Türk soyu yarına.
Fakat bugün Türklüğün kısıyor gür sesi,
Beni çıldırtan bütün bir varlığın çökmesi!

[Gençlere]

Gençler, onu yaşatmak sizin elinizdedir...

Demir

Sen her ne emredersen olur...

İstemi Han

Evet, sizdedir,

Sizdedir bu varlığı kurtaracak son büyü.
Sizin göçetmenizdir diriltecek ölüyü...
Bekçisi kalsın artık bu yurdun ihtiyarlar,
Koç yiğitler arasın başka güzel diyarlar.
Bilgi bir elinizde, san'at bir elinizde,
Altınızda yağız at, dal kılıç belinizde,
Okları hiç şaşmıyan yayınla yürüyün,
Akın alaylarını arkanızdan sürüyün.
Kulağınızda kalsın ölürsem vasiyetim:
Gençleri yollamaktı sağa sola niyetim.

Suna

Ölümü anma, Baba!

İstemi Han

Elde değil anmamak!

Ölüm... Yatmak, kalkmamak... Uyumak, uyanmamak.

Suna

Daha dinçsin güçlüsün...

İstemi Han

Çoktan kocaldı gönlüm.

Suna

Ölüm senden çekinsin!

İstemi Han

Bu, hakanca bir ölüm...

Rüzgâr kızgın esince, gök suyunu kesince,
 Benden önce iki Han, atalar türesince,
 Kuruyan ırmaklara kurban verdi özünü.
 İki Han bir uğurda yumdu, gitti gözünü...
 Dönmüş Gök Tanrının da bağı susuz bir çöle.
 Türke rahmet dilerken iki Han, öle öle,
 Ne gökten yağmur indi, ne ırmaktan su taşı!
 Kurban giden iki Han değildi, iki başı,
 İki baş gitti, geldi yerine bir başka baş,
 Ta ki olsun ölümde iki Hana arkadaş.
 Bir bakıma Babandır seçilen üçüncü Han,
 Ben de bilmem ki neyim? belki Han... belki kurban...
 Beylerini yolluyor bana Batı, Gün, Doğu,
 Nerdeyse gelecekler ülkenin üç başbuğu...
 Önce Başbakıcıya uğrayıp üç kahraman
 Soracaklar, başımı kesmek için bir zaman.
 Doya doya bak bana... Sayılı çünkü ömrüm!

Suna

Baba, hanlıktan çekil!

İstemi Han

Çekilemem, ölürüm.

Suna

Kime bırakıyorsun, Baba, öksüz kızını?

İstemi Han

Altay-Ural göğünün en güzel yıldızını,
 Han soyu almasa da, Türklük başında taşır.
 Üç yigitten birisi er geç sana ulaşır...

Suna

En büyük bahtiyarlık yasını dindiremez,
 Baba, benim kalbime sensiz kimse giremez.

İstemi Han

Suna, yavrum, ağlama... Sora üzüleceğim,
 Bir damla eksik sudan bile solan çiçeğim,
 Sakla gözyaşlarını... Yalandan olsa da gül.

Suna

Taştan olsa dayanmaz bu ıstıraba gönül,
 Çekil, Baba!

İstemi Han

Ölümden kaçana halk ne demez?
 Kurt sürüsünde köpek kılavuzluk edemez.

Suna

Senden önce bu yolda iki Han gitmiş işte,
 Elbet belli olurdu hayır olsa gidişte.

İstemi Han

Toprağı yeşertmeğe lâzımsa benim kanım,
 Hiç tasa çekme, çoktan ben yurduma kurbanım.
 Benim korkum budur ki, değil sırayla hanlar,
 Bu yolda hep gitse de ölüme Türk olanlar

Gene göğün gözleri bir gün yaşarmıyacak.
Geri kalan olursa gidenleri sayacak...

Suna

Anasız kız, Han soyu olsa, öksüzdür gene,
Kapandım, bak, senin de ölmeden cenazene!
Anamın yüreğimde kan sızarken yarası
Çoktur beni yıkmağa bu ölüm manzarası.
İnan, Baba, benim de ölümünden var payım...

İstemi Han

Kızım, ister misin ki ben de şimdi ağlayım?

Suna

Biraz sevinmek için bekledim dinsin yaram...
Anladım, bana gülmek değil, yaşamak haram.

İstemi Han

İster misin ağlayım şimdi senin önünde,
Bir hakanın en metin olacağı bir günde?
Niçin bütün ömrünce yüreğinden kan aksın,
Nasıl olsa arkamdan bir gün ağlıyacaksın,
Bugün ölsem ne çıkar? ne çıkar ölsem yarın?

Suna

Öleceği gün meçhul olmalı insanların!
O gün uzak olsa da, değil mi günü belli,
Yoktur günü bilinen ölümlere teselli.
Bir uzun can çekişme bunun her anı bence,
İçimi sızlatan şey ölüm değil, işkence.
Sana ecel gelseydi şimdi, fakat ansızın,
Acını böyle derin duymazdı belki kızın.
Ben kazaya, kadere inanmış bir insanım,
Fikre kurban gidene ağlamıyanlardanım,

Bu ölümün neresi şerefli, bilmiyorum,
Hakan boğazlanıyor bir koyun gibi...

İstemi Han

Yavrum!

Suna

Sus, ölü söz söylemez... Görünürde güçlüsün,
Yalnız benim gözümde ayaklanmış ölüsün.
Duydum, görmedimse de, hortlıyan ölüleri,
Fakat hortlak diriden kimin vardır haberi?
Babam!..

[Çinli girer]

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler, Çinli köle.

Çinli

Üç büyük başbuğ Hakanı görmek diler:
Batıbeyi, Günbeyi, Doğubeyi geldiler!

Suna

Gelen üç başbuğ değil, üç uğursuz zebani,
Üç ölüm müjdecisi...

[Üç gence]

Babalarınız yani!

Geliyorlar korkmadan, dizleri titremeden,
Bu yurt İstemi Hansız ne olacak demeden.
Çırpındı üç yarasa kanadı karanlıkta,
Gün görmiyen gözleri üçünün de hanlıkta!
Geliyorlar bir nâşa konar gibi üç kartal...

[Çinliye]

Koğ şunları kapıdan!

İstemi Han

Hayır... İçeriye al!

[Çinli çıkar]

Suna

Doğru. Hakkın var, Baba! geldiler, görecekler...
Fakat durmaz yan yana zebaniyle melekler.
Çekileyim ben...

[Üç gence]

Olsun sizin de haberiniz,
Babamın öldüğü gün güllerimi veriniz!
[Yıldız ve Ulcayla beraber
çıkar, üç Bey girer]

BEŞİNCİ MECLİS

İstemi, Bumin, Bayan, Demir, Vural, Doğan, Kuday.

Vural

[Ağır bir söyleyişle]

Ben, Vural, Doğubeyi... Asyayı tutmuş adı...
Tanrıya hamederim: Hakanı bağışladı.

[Gençler sevinir, Hakan sükûnlu]

Bumin

Baba!

Vural

Başbakıcıya gittik, vakit şafaktı,
Gök Tanrı ile konuştu, aldığı emre baktı,
Bize haber verdi ki: «Tanrı, Han istemiyor,
«Türk adını yüceleyen bir kurban istemiyor!»
Bu müjdeden duyulan sevinçi arzederiz.

İstemi Han

Gök Tanrının fermanı önünde biz ne deriz?

Kuday

Ben, Kuday, Batıbeyi... adı adlardan üstün...
Gök Tanrının lûtfundan bahtıyarım büsbütün,
Yalnız şu var ki...

Bayan

Baba...

Kuday

Tanrı korudu Hanı,

Eskiden Hakan iken değiştirdi kurbanı.
Kurban olmak şerefi şimdi Hakan yerine
Geçti bir başkasının mukaddes ellerine.
Kutlularız bereket getirecek bir eli,
Bu kurban Altay - Ural elinin en güzeli...

Demir

Suna...

İstemi Han

Demek kızımdır Gök Tanrının dileği?

Doğan

Ben, Doğan, Gün Başbuğu... yurdun demir bileği...
Tanrıya hamedenler içinde ben de varım,
En derin saygılarla Hakanı selâmlarım.
Bu akşam, gün batarken, eşsiz kızınız Suna
Akmıyan bir dereye can verecek yurduna...
Biz, ki Tanrı emrine boyun eğen üç beyiz,
Gün batmadan kurbanı almağa geleceğiz!

İstemi Han

Tanrının emrindedir kızım Suna şimdiden,
Yürda hayırlı olsun yavrum olsa da giden.

[Üç Bey çıkar]

ALTINCI MECLİS

İstemi Han, Bumin, Bayan, Demir (sonunda) Suna

İstemi Han

[İtidalini kaybeder]

Gittiler mi? Tanrının başıyçin, Çocuklarım,
Söyleyin, doğru mudur benim bu duyduklarım?
Onlar mı söylediler? Bana mı öyle geldi?
Onların bir sözü mü iki ömre bedeldi?
Niçin susuyorsunuz, kaçtınız, gittiniz mi?
Yoksa işittiğimi siz de işittiniz mi?
Onlar dediler mi ki: «Kızını ver Tanrıya!..»
Ben de: «Verdim kızımı, götürün!» dedim mi ya?
Yalan, böyle şey olmaz, doğrusunu söyleyin,
«İstemi Han, Tanrıya bile kız vermez!» deyin.
Onlar bunu ister de ben kabul eder miyim?
«Haydi, alın kızımı, kurban edin!» der miyim?
Söyliyen nasıl yaşar bana söylenir de bu?
Susmayın, hayır deyin, haydi...

[Üç genç başını eğmiştir, İstemi
Han heyecanla bağırır]

Ah! demek doğru!..

Demek bütün bu sözler burada geçti, gitti,
Demek bütün bunları kulağınız işitti,
Gördü geçen bu kızıl bulutu gözleriniz?..
Demek bunların hepsi doğru?.. cevap veriniz!
Yok, hayır, söylemeyin.. acısını bu yasın
Zavallı kulaklarım iki defa duymasın,
Beni öldürmek için birisi fazla bile...
Ancak onun elinden çıkar böyle haile,
Bu iş Tanrı işidir, benzemiyor yalana,

Yoksa kul bir vuruşta kıyamaz iki cana!..
Demin ağladığınız kimdi, bakın, şimdi kim?
Kızımın önü sıra yürüyecek kimdi, kim?..
Suna yalnız gidemez... Bu işte ben de gittim...
Kızım!

[Suna girer]

Suna

Bir şey söyleme... ben hepsini işittim.

İstemi Han

Bu hepsini işitmiş... Sen gün günden sağırsın!
Gönlüm sana derdini daha nasıl bağırsın?
Ey Tanrı, senin de mi boşaldı deryaların?
Senin de kalmadı mı bir teselli pınarın?
Biz senin rahmetini bekliyorken ufuktan
Bizler gibi sen de mi bunaldın susuzluktan?
En sora, Gök Tanrısı, Su Tanrısı iken adın,
Sunanın bir içimlik kanına mı susadın?..

[Sunayı bağrına basar]

PERDE

İKİNCİ PERDE

[Aynı sahne. Hakan yalnızdır. Ağlar gibi ve düşünceli. Soldan Çinli köle girer.]

BİRİNCİ MECLİS

İstemi Han, Çinli

İstemi Han

Nerede kaldı bunlar? Sel olup aktılar mı?
Kapkara bir günümde beni bıraktılar mı?
Üç yigitten hiçbiri örtada yok...

Çinli

Gittiler.

İstemi Han

Hani bunlar soydular, babadan yigittiler,
Üçü birden Sunaya kul kurbandı elele,
Şimdi onu yalnız mı verecekler ecele?
Beni de ölümümle tek mi bırakacaklar?..

Çinli

Hayır! İşin önünü almağa bakacaklar.

İstemi Han

Ne dedin? Susamasın Tanrı bir kere kana,
 Kandıramaz toplansa bütün erler bir yana.
 İşin önünü almak onların elinde mi?
 Güneşe bak, Sunanın yaklaşıyor son demi!
 Güneş, yıllardan beri yurdu kül eden bu kor
 Bir yıldırım hızıyla batıya yaklaşıyor!..
 Ucu bir kere ufkun değmesin çizgisine...
 Gördün mü? İş Güneşin kızgın elinde gene!
 Güneş, her akşamkine benzemiyor bu batı...
 Ateşinde eriyor kızımın son saati!
 Söyle, Güneş, içtiğin denizdi, kanmadın mı?
 Böyle doğup batmadan artık usanmadın mı?
 Ya büsbütün batıp git, gece dünyayı sarsın,
 Bundan sora yerle gök ömrüm gibi kararsın,
 Ya bir kere doğdum de, artık bir daha batma,
 Bu batışa benimle bütün yurdu ağlatma!
 Tanrım! Bana gücünden bir zerre ver, vakit dar,
 Çok değil, ancak bir göz yumup açacak kadar.
 Olayım bir saniye bu kudretin sahibi,
 Mıhlamayım güneşi çarmıha mihlar gibi.
 Öyle kımıldanmadan durduğu yerde yansın,
 Ölümün hareketsiz azabına inansın.
 Gülerek seyredeyim onu çıplak etiyle,
 Avına diş bileyen bir kaplan lezzetiyle...
 Bıkmazken asırlarca göklerde yaşamaktan,
 Görsün, nasıl genç Suna alınmış topraktan!

Çinli

Ağlamayın... Hakanın gözlerinde yaş olmaz...

İstemi Han

Han sözü yaşsız gerek amma gönlü taş olmaz.
 Köle, bilmiyor musun bir tek kızımdır giden?

Çinli

Sizin yerinize de ağlarım Sunaya ben.
 Onu kendi elimle hazırlarken içerde
 Nasıl ölmediğime şaşıtm olduğum yerde...

[Çıkar]

İKİNCİ MECLİS

*İstemi, Bumin**İstemi Han*

Ne haber, Yiğit oğlum?

Bumin

Bütün şehir kederli,
 Herkesi ağlar gördüm yolda yabancı, yerli.
 Bir ihtiyar dedi ki: «Genç Suna yaşıyaydı
 «Bize ne ağaçsızlık, ne susuzluk tasaydı!
 «Onun sıcak kanının yeşerttiği bu toprak,
 «Ne olsa, genç Sunanın yerini tutmıyacak:
 «Sunanın yüzü deriz çiçeklere bakarken,
 «Onun kanı sanırsız çağlıyanlar akarken,
 «Kuşlar öttükçe deriz Sunamız dile geldi...
 «Fakat gene deriz ki, o, bunlardan güzeldi!»

İstemi Han

Sora?

Bumin

Yolumu kesti er bakışlı bir ana,
 Dedi ki: «Selâmımı götür İstemi Hana.
 «Nasıl alır Gök Tanrı, Sunayı ki o verdi,
 «Bize kardeş, ana, kız, her şey diye gönderdi?
 «Günlerce hasta yatan kızımın başucunda
 «Kaç kere gördüm onu, avucu avucunda.

«Han, kızını verirken Tanrı yolunda kurban,
«Kızım da andıkti ki verecek Sunayla can.»

İstemi Han

Sora?

Bumin

Bir yiğit gördüm, yürekten düşünceli,
Bir eli oklarında, yayında öbür eli,
Dedi ki: «Ben olaydım Gök Tanrının yerinde
«Ölmeğe can atardım Sunanın ellerinde,
«Anlamam, kıskanmadan, zahmetine yanmadan
«En güzel eserine nasıl kıyar Yaradan?
«Ocağında yıllarca kül etse ateşini
«Gene Tanrı dökemez Sunanın bir eşini!»

İstemi Han

Bak, bu sözler Güneşi döndürmüyor yolundan,
Sürüklüyor, Sunayı tutmuş iki kolundan.
Bu sözleri ne Tanrı, ne Güneş işitiyor,
Güneş ufka gidiyor... Kız Tanrıya gidiyor!
Bunları söyliyener, eğer yorulmazsalar,
Koşup elbirliğiyle ufukları kazsalar,
Çevirseler bir derin uçuruma her dağı,
Ne kadar az olsa da alçaltsalar toprağı,
Güneşi geç batırmak yolunu arasalar...
Yoksa şimdi üşecek başıma yarasalar!

[Bayan girer]

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler, Bayan.

İstemi Han

Gelişin nerden, Yiğit?

Bayan

Üç başbuğun yanından,
Üçünün de bağı kan Tanrının kurbanından.
Üçü de bir ağızdan Sunaya ahediyor,
Fakat Tanrı emrine karşı gidilmez diyor!

İstemi Han

Tanrı emri büyüktür, Yavrum, kim ne der buna?
Bu emre kurban gider bu akşam üstü Suna,
Yarın da ben kızımın arkasından varırım
Yalnız candan, gönülden Tanrıya yalvarırım:
«Hem kızı, hem babası gitti senin uğruna!
«Yine hasret kalırsa bir bahar yağmuruna
«Artık bu yaşlı ülke sana nasıl güvensin?
«Orta yerde bir kurban kalıyor ki, o, sensin!
«Gözlerin Sunaya da yaşarmasa, ey Tanrım,
«Bağrında merhametin yeri yok der, yanarım.»

[Suna iki nedimesiyle girer]

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler, Suna, Ulcay, Yıldız.

Suna

Azabın, biliyorum, ölümden daha derin,
Baba, isyan etmesin gökyüzüne kederin!

İstemi Han

İçimden kan gidiyor yüzünü görsem, Kızım,
Görmesem işte böyle kâfirim, imansızım.
Beni ona bağliyan zincir senin varlığın,
Bu zinciri bugünden kırıyor mezarlığın...
Düşün, bir acın var ki ben avutamıyorum,
Gidiyorsun elimden, seni tutamıyorum!..

Ah, ne olur, şimdi ben kudursam, çılgın olsam,
Yüzünü, saçlarını tırnaklarımla yolsam,
Senden güzelliğini sıyırsam ağır ağır,
Gözlerini kör etsem, kulaklarını sağır,
Ortada hasta, çirkin, kanlı bir külçe kalsa,
Gözler sana değince gördüğünden bunalsa,
Belki seni göklerin elinden kurtarırım...
Yok mu, Tanrım, beynimi yakacak bir yıldırım?

Suna

Böyle ömrün azabı ölümden daha az mı?
Çirkin yaşamaktansa güzel ölsem olmaz mı?..

İstemi Han

Kim derdi ki ömrünün on beştir en son yılı,
Yaşanacak günlerin yaşamıştan sayılı,
Öleceğin gün sana doğduğun günden yakın?

Bumin

Dışarda bir uğultu...

Bayan

Halk coşuyor!

İstemi Han

Birakın,

Tanrıdan önce içmiş gibi kızın kanını
Başı dönmüş hepsinin, kesmeden kurbanını.
Böyle kurban olur da sevinmez, coşmaz mı halk?
Beyaz ipeklerinle önlerinde otur, kalk,
Anlasınlar, gelinlik esvap kefen olurmuş.

Suna

Yüzleri kanlı gibi... Hepsine güneş vurmuş.

Kıpkızıl bir sevinci yüzünden okuyorum,
Baba, sevdiğim halktan ilk defa korkuyorum.

İstemi Han

Onlarda bir kasırğa huyu vardır, süreksiz,
Halk, yürek sahiyken gören sanır yüreksiz.
Korkma.. Bu kanlı sevinç bir günden fazla sürmez!
Gene çay susuz kalır, ovayı sel götürmez,
Gene halkın görürsün bahtına yandığını,
Düşünürken bu işe nasıl inandığını.
İşte o gün sen halkın yüreğinde bir oksun,
Fakat ne fayda, Suna, o gün dünyada yoksun!

[İstemi kederli, dışardan, kadın
erkek, kalabalığın bir ağızdan söy-
lediği hazin bir mersiye iştilir.]

Dışardan

Gün yaklaştı yurduna,
Gönlümüz yas doludur..
Ağlama, güzel Suna
Bu yol Tanrı yoludur!

Can verir her kocalan,
Genç ölendir şanalan.

Suna

Ne güzel söylüyorlar!

Ulca

Güzelliği ne acı...
Bu akşam güzelliğin devriliyor baş tacı.

Suna

Niçin sustular, Baba? Söylesinler, isterim,
Başucumda bu sesler ağlarken ölsem derim..

Ne yazık, günahına girdim bu halkın demin,
 Zehir nefesleri var bu seslerde matemin.
 Duyulmıyan bir acı söylenemez bu türlü...
 Böyle ölüm ne güzel, olsam da az ömürlü.
 İhtiyarlar, analar, çocuklar ağlaşıyor,
 Gökten geniş bir yürek matemimi taşıyor,
 Bu yürek çarpacaktır her gün başımda benim...
 Ardından ağlayanı olan ölülerdenim.
 Baba, bir tek teselli ümidi budur bende!

Yıldız

O yürek senin için çarpardı ölmesen de.

Dışardan

Sen ayrılсан da bizden
 Kalır bizimle yasın:
 Sen bizim kalbimizden
 Kopan birer parçasın!

Gün yaklaştı yurduna,
 Hazır ol, güzel Suna!

Suna

Bin bereket gelecek bir avuç kanla yurda.
 Hazırım!

BEŞİNCİ MECLİS

Evvelkiler, Demir.

Demir

[Heyecanla girerek]

Halk dağılsın, Hakan, ferman buyur da!

İstemi Han

Demir, neden geciktin?

Demir

Halk dağılsın, diyorum,
 Sen susarsan ben onu kovmağa gidiyorum.

İstemi Han

Kimse söz söyleyemez halk denen yalçın dağa.
 İşte, gün de ufukla geldi dudak dudağa,
 Şimdi yere batacak büsbütün alçalarak.

Demir

Gidecek halk, ne olsa...

İstemi Han

Sunayı da alarak,

Demir

Sunayı mı? Kim verir!

İstemi Han

Kimse vermez, gök alır...

Demir

Gün gelir, göklerin de eli böğründe kalır!
 Sunayı alacaklar, öyle mi? yurdumuzun
 Bu içi dışından ak, saç boyundan uzun
 Soy kızını, demek ki, binbir dua sesiyle,
 Ecele verecekler gelin elbisesiyle?

İstemi Han

Üzüntü son haddini, Güneş te ufku buldu,
 Suna kurban olacak!

Demir

Hayır, Suna kurtuldu.

İstemi Han

Demir, delirdin mi sen?

Demir

Suna, at şu tülleri,
Yeniden bağlamağa koyul genç gönülleri.
Fırlat, kefense eğer, elbiseni üstünden,
Yaşamağa hakkın var, Suna, senin bugünden!
Hayır, hayır... Onların hepsi üstünde dursun,
Belki bu beyazlarla bugün gelin olursun!

İstemi Han

Doğru mu söylüyorsun?

Demir

Şimdi anlatacağım,
Ayağının ucuna üç kelle atacağım:
Üç kelleden birisi babamındır!

İstemi Han

Doğanın?

Demir

İkisi de onunla bizi kana boğanın.

İstemi Han

Onlar?

Demir

Vuralla Kuday.

Bumin

Babam!

Bayan

Babam!

Demir

Babanız...

Babamı verdiniz siz onları tanısanız!

İstemi Han

Anlat, Demir!

Demir

Burada olanları işittim,
Atıma atlayınca Başbakıcıya gittim.
Derin bir düşünceyle kurulmuştu mindere,
Saçlarından tutarak hemen devirdim yere,
Göğüsledim, bıçağı sıyrıp sora kından
Bir damla kan akıttım kâfirin boğazından.

İstemi Han

Ne yaptın, cahil yiğit?

Demir

Ne yaptımsa doğrudur,
Bu kurban karşısında yapılacak iş budur.

İstemi Han

Söyle...

Demir

Ona dedim ki: «Bizden niçin bunaldın?
«Tanrı ile konuşacak bu elde sen mi kaldın?
«Diyelim ki konuştun, aranızda geçeni
«Üç Beye söyle diye zorlıyan kimdi seni?
«Bir yolunu bulmazsan Sunayı kurtarmanın

«Sunadan önce senin akacak burda kanın!»
Bakıcı sözünden de, gözünden de ürperdi,
Boğuk bir iniltiyle altımdan cevap verdi:
«Sunayı kurtarırım bağışlarsan canımı!»

İstemi Han

Doğru mu?

Demir

Tanrı çarpsın duyarsa yalanımı?
Gözleri büyümüştü can verme korkusundan,
Değişen rengi daha paslıydı bir yosundan.
Bıçağımı çekince sesi biraz yükseldi,
Anlattı:

— Sabahleyin üç Başbuğ bana geldi.
Konuşmuşlar üçü de kendi aralarında:
Bugün Hakan ölürse biz ölürüz yarın da.
Nasıl olsa yoksulluk asırlarca sürecek,
Her on iki yılda halk bir Hakan öldürecek...
İçimizde hangimiz Hakan olursa ele
Yarından yola çıkan bir kurbandır ecele.
Bana bu düşünceyle geldi yurdun üç Beyi,
Dediler: «Han ölürse gözüne al ölmeyi!
«Bugün onu ölümden korumazsan sen eğer,
«İnan ki kara toprak ondan önce seni yer!»
İşte, kurtarmak için böyle İstemi Hanı
Başbakıcı korkudan değiştirmiş kurbanı...

İstemi Han

Peki... Ya Suna nerden gelmiş akıllarına?

Demir

Demişler: «Kız ölürse Han sağ çıkmaz yarına.
«Bundan böyle kurban da, han da değişmiş olur,
«İçimizden birisi Türk tahtına kurulur!»
Bağlıyarak getirdim Bakıcıyı beraber...

İstemi Han

Sunanın ölümünden daha acı bu haber.
Demek babalarınız...

Bumin

O sözü at bir yana,
Türk oğlu baba demez böyle er olmıyana.

Bayan

Baba olan ülkenin eridir Türk oğluna.
Tanımaz böyle çıkan bir babayı yoluna.

Demir

Vazife yollarında, Yiğit arkadaşlarım,
Pusu tutan babamı ilkönce ben taşlarım.

İstemi Han

Ölümden bu ülkede ilk defa korkuluyor,
Bu korkuyla üç başbuğ birbirini buluyor,
Korkusunu açıyor birbirine her üçü...
Sunanın ölümünden bu bin kat öldürücü!
Bundan bin kat acıdır ömrü değerli sayış,
Sora susuz yetişen bir fidana susayış.
Bunları, bilmem nasıl, düşünür üç Türk Beyi?
Bunu düşünmek bile yakıyor düşünceyi.
Kahramanlık, diyordum, kalan şey elimizde...
Eksiliyor o da mı su gibi şimdi bizde?
O da mı denizlerle beraber alçalıyor,
Bize kanı boşalmış bir damar mı kalıyor?
Yaktığı yetişmiyormuş gibi diyarımızı
Susuzluk oymağa mı geliyor bağrımızı?
Güneşin ettiğini gördünüz mü bizlere,
Bizi de benzetiyor kuruyan denizlere!
Kahramanlıkta yurdun meyva veren tek dalı,
O da elden giderse nereye başvurmalı?

En büyük dert bu olur bunalan yurt içinde,
Üç köpek çoktur bugün yüz milyon kurt içinde...
Ne yapmalı?

[Çinli girer]

ALTINCI MECLİS

Evvelkiler, Çinli

Çinli

Üç Başbuğ Hakanı görmek diler:
Batıbeyi, Günbeyi, Doğanbeyi geldiler...

İstemi Han

Gelsinler.

[Çinli çıkar, üç gence]

Sunayı alın, halka gösterin,
Üç Başbuğun yaptığı işlerden haber verin...
Bahtınız açık olsun!

[Suna ve üç genç bahçe
kapısından çıkarlar]

Gün doğuyor batıdan,
Gene gözüm görmüyor etrafı karaltıdan.

[Soldan üç Bey girer]

YEDİNCİ MECLİS

İstemi Han, Vural, Kuday, Doğan.

Vural

Yüzlerin görünmesin diye kırışıkları
Çekti dünyadan güneş saldığı ışıkları.

Kuday

Bulacak yarın doğan güneş ufku bulutlu,
Tanrıyı ağlatacak genç kurbana ne mutlu!

Doğan

Kızını yurda kurban vereni Tanrı saklar,
Sunayı almak için geldik sana...

İstemi Han

Alçaklar!

PERDE

ÜÇÜNCÜ PERDE

[Aynı sahne. İstemi Han gözlerini merakla Sunaya çevirmiştir. Orta kapıdan akşamla gecenin alaca karanlığı görünür. Ufukta hilâl vardır.]

BİRİNCİ MECLİS

İstemi Han, Suna, Ulcaay, Yıldız.

İstemi Han

Ne oldu?

Suna

Sorma, Baba, o kadar korkunçtu ki...
Bakışlar öyle çelik, yüzler öyle tunçtu ki!
Bütün halk, anlamadım, nasıl değişti birden?
Şimdi ottan yumuşak, sora sert bir demirden,
Sanki bir dağ yürüdü, ne varsa ezdi, sildi...

İstemi Han

Halk seni ilk görüşte ne yaptı?

Suna

Taş kesildi.

Göz göze gelmesinden korkuyor gibi önce
 Sesler silindi, başlar indi beni görünce.
 Gördüm ufaldığını susan kalabalığın,
 Nerdeyse bir avuca sığacak bütün yığın.
 Mücrim onlarmış gibi, baktım, hepsi hüzünde,
 Çocuk utangaçlığı var hepsinin yüzünde.
 Görmüyordu önünde baş eğen kurbanını,
 Anladım, halk içemez sevdiğinin kanını!
 Sanki onlar deminki kasırğa değildiler,
 İri yapraklar gibi rüzgâra eğildiler,
 Eğildiler yolumda bana taparcasına,
 Binbir diken takıldı bir çiçek parçasına.
 Sora gördüm gizlice kalktığını başların,
 İçinde erimişti gözler sıcak yaşların.
 Bu korku, bu çekinme gitgide yavaşladı...

İstemi Han

Korku yavaşlayınca?

Suna

Demir söze başladı.

O söylerken, sözleri akseder gibi dağdan,
 Sesler yaratıyordu uzakta bir sadadan.
 Söyledi, söyledikçe o bütün olanları,
 Kül kesilmiş yüzlerin alevlendi kanları,
 O dümdüz alınlarda çizgiler derinleşti,
 Demin yaştan eriyen gözler şimdi ateşti,
 Şimdi bir fırtınaydı demin düşen yapraklar,
 Kapakları açılmış bir mezardi dudaklar...
 Ne kadar benzerse su kayaya, sevgi kine,
 Deminki halk o kadar benzerdi şimdikine.
 Onda gördüm bir çölün bir deniz olduğunu,
 Geniş kasırgaların bir ağza dolduğunu...
 Sıkarak avucunda bir taş gibi yasını

Bir taş gibi bekledi Demirin susmasını...
 Demir sustu, o zaman dile geldi susanlar,
 Haykıran, bağran, coşan... Kim ne söyler, kim anlar?..
 Bütün eller yukarda, bütün başlar ilerde,
 Sanki birden bir orman belirdi orta yerde.
 Ufalan kalabalık gittikçe genişledi,
 Kilitlenmiş ağızlar işledikçe işledi...

İstemi Han

Ben anlarım bu sestem, bu halkın öz sesidir,
 İnsan dudaklarında Tanrının öfkesidir.

Yıldız

O zaman çıktı üç Bey sarayın kapısından,
 Onları gören gözüm gördü dünyayı zindan.
 Ben ondan ötesini bilmiyorum, ne oldu?

Ulcay

Ortalık bir tek göğüs gibi boşaldı, doldu,
 Atıldılar, bin aslan bir ava atlar gibi,
 Başları örttü kollar siyah kanatlar gibi.
 O coşkun kalabalık birbirine karıştı,
 Duyduğum son lâhzede üç acı yalvarıştı...
 Sora göğe kınalı eller kalktı uzaktan:
 Üç Başbuğdan kalmıştı her elde bir damla kan...

İstemi Han

Halk, uzun gölgesidir her ışığa koşanın,
 Dış bilir varlığına ışıkla boğuşanın.
 Dirileri öldürür, ölmüşlere can verir,
 Ondan ancak geceyle kardeş olan ürperir,
 Biz korkmayız!

İKİNCİ MECLİS

*Evvelkiler, Çinli**Çinli*

Üç Başbuğ Hakanı görmek diler:
Batıbeyi, Günübeyi, Doğubeyi geldiler.

İstemi Han

Gelsinler!

[Çinli çıkar, kızına]

Bahtımızda bu bir dönüm yeridir,
Ben arardım bugünü nice yıldan beridir:
Halk bilmeden gösterir varılacak noktayı,
Bilenler ona göre çekmeli okla yayı.

ÜÇÜNCÜ MECLİS

*İstemi, Suna, Ulcaı, Yıldız, Bumin, Bayan, Demir.**Bumin*

Ben, Bumin, Doğubeyi... Altayların sahibi...
Yasam budur: Canımdan korkmamak babam gibi.

Bayan

Ben, Bayan, Batıbeyi... Bekçisiyim Uralın...
Yasam budur: Eğmemek toprağa doğru alın.

Demir

Ben, Demir, Günbaşbuğu... Tanırsın, kendi oğlun...
Yasam senin yasandır, yolum da senin yolun.

İstemi Han

Beyliğiniz yurda da, size de kutlu olsun,

Bastığınız çorak yer gülle, çimenle dolsun...
Ey bana yavrum kadar öz olan yiğitlerim,
Sizlere Gök Tanrıdan iyilikler dilerim.
Gördünüz, yapılacak işler çok ülkenizde,
Bunları yapmak için eksik olan ne sizde?
Gücünüz karşısında fazla söz söylenemez,
Yalnız bu güç toprağın ısrarını yenemez!
O gene asırlarca suya hasret kalırsa,
İçdenizler boşalır, ufuklar daralırsa,
Ovalar yeşermezse ne olur? sormayınız,
Pas tutar omzunuzda altın olsa yayınız.
Gördünüz, elimizde yiğitlik kaldı derken
Onu da siz tuttunuz bugün elden giderken!
Siz tuttunuz giderken, hem de can değerine,
Şerefler taşıdınız babanızın yerine.
Düne kadar tehlike yalnız gövdenizdeydi,
Şimdi de kalbimize korkunun oku değdi.
Beni asıl titreten bu yılan başlı oktur,
O bir kere zehrini verdi mi, çare yoktur!
Bu yılan, sezdirmeden, bağrıma giriyor,
Orada doğru, sağlam, ne varsa kemiriyor.
Bağrımın bir çöle döndüğü gün, Çocuklar,
Kardeş gürültüleri işitecek ufuklar.
Bir gün göreceğiz ki bir parça ekmek diye
Baba evlât satıyor zengin bir şehirliye.
Bir gün göreceğiz ki yere düşmüş şeref, şan,
Üstünde bir can için birbiriyle boğuşan!
Bir gün göreceğiz ki taş kayayı kırıyor,
Türkeli Türkeline karşı baş kaldırıyor.
Bir gün göreceğiz ki... Hayır, o gün gelmesin,
O sabahın Güneşi bu yurda yükselmesin!
Denizi sızdırsa da toprağa diyarımız
Damarından kanını boşaltmasın bağrımız.
Bu kanın cevherinde ne varsa san'at, ilim,

Bu kanın durduğu gün ben artık ben değilim!
 Sizde bir iz olmasa bu kanın cevherinden
 Göçmüstük Sunayla ben toprağın üzerinden.
 İşte hâlâ bu cevher nabzınızda duruyor,
 Milyonca Türkün kanı bir nabızda vuruyor,
 Akıyor bin damardan bir damara telâşla...
 Bunu yaşatmak için çalışın canla, başla.
 Yoksa demin üç Beyin adını silen erler
 Gün geçmeden onların izlerinden giderler!

Demir

Bu kanın coşması için ne yapmalı?

İstemi Han

Akmalı,

Kurak yeri kuruyan dallara bırakmalı.
 Gelen bir yolcu var mı, bakınız, dört bir yana!
 Asırlarca uzağız hem dostta, hem düşmana.
 Hani bizden bir karış toprak koparmak için
 Canlı milyonlarını yollarda harcıyan Çin?
 Bağrımızda tüterken döğüşmek ihtiyacı
 Kalmadı yurdumuza göz koyan bir yabancı.
 Dört yanımız dört duvar, girenler zindan sanır!
 Durdukça kan damarda, kılıç kında, paslanır.
 Kahramanlık yıllarca denemezse hızını
 Bir gün çöl ortasında kaybeder yıldızını,
 Bir köle nesli çıkar kahramanlar soyundan...
 Daha korkunç bir ölüm var mı dünyada bundan?
 Ok yaya girmek gerek, kılıç girmemek kına!

Demir

Üç arkadaş, karşında, andiçeriz akına!

İstemi Han

Öyleyse... Yaşamaktan hiç korkumuz kalmadı,
 Öyleyse günden güne yükselecek Türk adı!
 Akın alaylarını alarak pençenize
 Haydi, dağdan, ovadan, yol arayın denize.
 Duydukça atınızın nal sesini uzaklar
 Sizi tanıyacaktı, sizi tanıyacaktı!
 Çivisinden tanırılar Türk atının nalını,
 Uçurun dört tarafa Asyanın kartalını.
 Kapisını, güç, kolay, size açar her belde,
 Yürüyün, düşman da var, dost ta, yabancı elde.
 Dört taraftan çevirmek istese dünya sizi,
 Siz de gidin bulmağa dört taraftan denizi.
 Karşı çıkanlara siz sevgi atın, nur atın,
 Anlamıyan olursa ok ucuyla anlatın.
 Uçun bir ok hızıyla durmadan ileriye...
 Korkmayın, benliğiniz yadelde erir diye,
 Hiçbir kanın cevheri sizden yüksek düşemez,
 Hiçbir elin hüneri Türkle boy ölçüşemez!
 Bir doğuya, bir güne, bir batıya savrulun,
 Gidin, rüzgârlı dağlar, yeşil ovalar bulun...
 O eller de bizimdir, nasıl bu yurt bizimse,
 Bastığımız toprağa ayak basamaz hiç kimse.
 Daha yokken ortada göçe, akına giden,
 Bir fetih rüyasına dalıyorum şimdiden:
 Bumin, seni koşarken görüyorum doğuya,
 Susuz kalan bir aslan nasıl koşarsa suya...
 Görüyorum batıya koşarken seni, Bayan,
 Bir adımda ırmağı böyle bulur susayan..
 Demir, güne koşarken görüyorum seni de,
 Bir hakikat doğuyor bu rüyadan gitgide,
 Arkanızda atlılar, binlerce genç atlılar,
 Kendi atından, atı kendinden kanatlılar,
 Beyaz bir bulut gibi iniyorlar denize,

Niçin duruyorsunuş? Koşsanız, gitsenize!

Bumin

Hazırım göç etmeğe ben obamı alınca.

Bayan

Çıkıyorum ben yola-yarın gün alçalınca.

Demir

Akıncılar seni de görmek ister başında!

İstemi Han

Bahtınız açık olsun, siz hele uğraşın da...
Genç yigitler ararken taraf taraf diyarlar
Kalsın son bakış gibi yurdunda ihtiyarlar.
Siz şimdilik akına çıkın İstemi Hansız,
Kalmasın ak saçlılar arkanızda çobansız...
Sizler birer oksunuz, atılın ileriye,
Zarar yok, ben yay gibi kalsam bugün geriye.
Nasıl olsa bir yerde buluşuruz, gün gelir,
Bahtımız hem doğuda, hem batıda yükselir.
Yeşil bir ülke sizi kucaklamış gördün mü?
Ben de alır, gelirim arkanızdan sürümü...

Demir

Ya Suna?

İstemi Han

O, gençlerle yanyana döğüşmeli.
Yalnız üç kol akından hangisine düşmeli?

Suna

Baba, üç altın okla asılmış bir gümüş yay,
Bunlarla edeceğim bahtımı ben üçe pay:

Şimdi güne, doğuya, batıya ok atarım,
Attığım her üç okun ucunda da ben varım.
Kendisinin okunu kim getirirse evel
Birlikte göçmek için uzatırım ona el.
Sen de şahit olursun bu karara köşende...
Olur mu?

İstemi Han

Ne dersiniz?

Bumin

Hazırım...

Bayan

Ben de!

Demir

Ben de!

Suna

[Yayla okları alarak orta
kapiya ilerler, yayı gerer,
birinci oku göğe atar.]

Birinci ok uçuyor... Bumin, atla atına!

[İkinci oku atar]

İkinci ok ta uçtu göğün yedi katına.
Durma, Bayan!

[Bayan, Buminin ardısıra
gider, Suna telaşlı]

Üçüncü oku bulamıyorum.

Demir

[Heyecanla]

Nasıl olur? Ara, bul!

İstemi Han

Demiri üzme, Yavrum.

Demir

Ya şimdi getirirse bir genç okun birini?..

Suna

Ne olur?

Demir

Toprak olmuş görürsün Demirini.

Suna

Ne yapayım, yok işte!

Demir

Suna, okumu yarat,

Onu bul da istersen dağların ardına at,
Koşar, ceylân olurum, uçar, kartal olurum,
Gene hepsinden önce ben okumu bulurum...

Suna

Demir, beyhude korkun,
Uzaklarda arama...

[Üçüncü oku çıkarır]

Göğümde senin okun!

Yalnız...

İstemi Han

Vakit geçirme!

Demir

Beni çok üzdün, derim.

Suna

[Birdenbire yorgun, kesik]

O kadar gerildi ki ansızın sinirlerim
Okum ya takılacak göklerin bir burcuna,
Ya düşecek diyorum ayağımın ucuna...
Demir onu bulmazsa?

İstemi Han

[Sert bir hareketle]

Bana ver okla yayı.

[Sunanın elinden aldığı
yayı hazırlar]

Demire nasip eyle, Tanrım, güzel Sunayı!

[Oku atar, dışardan boğuk
bir ses gelir. Demir fırlar]

Suna

Yaralanan biri var...

İstemi Han

Korkma, Yavrum, bu avaz

Öyle çirkin ki asla bir masumun olamaz.
Okum ya bir kaplan, ya bir hain göğsü buldu. .

Demir

[Ucu kanlı bir okla girer,
Sunaya verir]

Dışarda bağlı duran Başbakıcı vuruldu.

İstemi Han

Ben sana demedim mi?.. Bu, intikamı hakkın. .
Demir, Suna, senindir... Başlıyor artık akın!

Suna

[Demirle yanyana]

Bizden selâmlar, Baba, gelirse Bumin, Bayan!

[İkisi kapıya doğru ilerler]

İstemi Han

[Ulcayla Yıldızı işaret ederek]

Bulunur sizden sora onları selâmlıyan...

Sunanın attığı ok boşa gitmez, bulurlar,
Sen olmasan da onlar hedefe doğrulurlar.
Giderken bir Ulcaya, bir Yıldıza bakın da
Sanmayın yalnız kalır Bumin, Bayan akında..
Gene bir gün buluşmak üzere vedalaşalım!

[Vedalaşırlar]

Demir

[Sunaya]

Denize varmak için hergün bir dağ aşalım.

İstemi Han

[Demirle Suna çıkarken]

Kalbinizde kan olsun bu halkın sevgileri,
İleri, yavrum Suna... oğlum Demir, ileri!.

PERDE